

КЛАСИФІКАЦІЯ РЕАЛІТІ-ШОУ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено різновиди реаліті-шоу залежно від їхніх конститутивних ознак. З огляду на те, що після появи перших ґрунтовних досліджень реаліті-шоу минуло близько 10–20 років, а формат трансформувався в нові різновиди, запропоновано якісно нову, універсальну класифікацію основних сучасних різновидів реаліті-шоу.

Ключові слова: реаліті-шоу, телебачення, медіа, розважальна журналістика, телевізійний формат.

I. Вступ

Реаліті-шоу посідає провідні позиції в українському та світовому медіаконтенті. Першим прототипом сучасного реаліті-шоу вважають програму “Прихована камера” (1948), проте з того часу явище розвинулось у розгалужену систему зі своїми ознаками та характеристиками. Основні наукові дослідження, що стосуються реаліті-шоу, були опубліковані в середньому 10–20 років тому, відтоді цей телеформат розвинувся та часткового трансформувався, розгалузившись у нові, не описані раніше формально-змістові різновиди.

II. Постановка завдання

Мета статті – запропонувати універсальну класифікацію різновидів реаліті-шоу за їхніми ключовими характерними ознаками. Для досягнення мети необхідно проаналізувати відповідну наукову літературу та фахові матеріали, що стосуються реаліті-шоу; виявити їх конститутивні ознаки; виробити універсальну класифікацію реаліті-шоу.

III. Результати

Реаліті-шоу – це формат телевізійного продукту, який полягає в спостереженні за діями, вчинками та емоціями реальних людей у повсякденному житті або в спеціально змодельованих ситуаціях.

Реаліті-шоу має такі характерні ознаки:

- зйомка пересічних людей, а не запрошених акторів;
- акцент на поведінку та емоції людей;
- відсутність сценарію або реалізація заздалегідь запланованих умов, проте не контроль за поведінкою людей;
- документальний стиль зйомки;
- драматична побудова сюжету;
- психологізм інтерпретації сюжету (у більшості програм).

Зважаючи на особливості формату, американські науковці С. Мюррей та Л. Оллуєтт поділили реаліті-шоу (далі – РШ) таким чином:

- **ігрові документальні програми** (game-docs), побудовані на ідеї виживання та

соціального змагання (наприклад, “Великий брат”);

- **дейтинг-шоу** (шоу-побачення) – спостереження за людьми, які намагаються побудувати романтичні стосунки (“Холостяк”);
- **мейковер** (шоу-перевтілення) – втілення “концепції Попелюшки”, тобто перевтілення, яке може стосуватись як зовнішнього вигляду людини (“Extreme Makeover”), так і речей: квартири (“Changing Rooms”), машини (“Pimp my ride”) тощо;
- **“мильна документалка”** (“docusoaps”) – зображення життя простих людей в розважальному чи драматичному ключі (“The Real Housewives”);
- **талант-шоу** – демонстрація простими людьми своїх талантів та змагання за конкретний приз (“Got Talent”);
- **програми судових засідань** (“Судові справи”);
- **реаліті-сіткоми** – подача інформації про реальних осіб, проте за спеціальними правилами (“The Osbournes”);
- **варіації програм за участю зірок** (“Танці з зірками”) [4, с. 23–43].

Проте на сьогодні запропонована класифікація видається неповною. Так, з’явилися шоу-змагання, які не пов’язані з демонстрацією таланту (“Хто зверху?”), крім того, є важливий шар РШ, який зображає повсякденне життя людей різних професій (“Cops”).

До того ж, як зазначають самі дослідники, жанр “реаліті сітком” є дуже вузьким та непоширеним, і виник він лише як рекламна кампанія реаліті “The Osbournes” каналу MTV, що застосував цей термін для пояснення нового на каналі жанру. Проте ця програма може бути зарахована до жанру “docusoap”.

А. Хілл, Л. Вейбула та А. Нільсон запропонували ще одну класифікацію, що включає п’ять різновидів:

- **інфотейнмент** – “інформувати розважаючи”, зазвичай про кримінальні події або медичну невідкладну допомогу;

- **“docusoap”** – про певні соціальні групи людей;
- **стиль життя** – так автори визначають категорію “мейковера” (на нашу думку, визначення мейковера є кращим, адже в перекладі з англійської це означає перевтілення, у назві зафіксований момент зміни, тоді як поняття “стиль життя” не розкриває всього змісту, обмежуючись семантикою статичності);
- **ігрові шоу;**
- **талант-шоу;**
- **шоу-експерименти** – обмін людьми з різних соціальних класів, різних вікових категорій життями (“Wife Swap”) [3, с. 17–41].

У наведеній класифікації певні жанри реаліті-шоу не враховано. Так, наприклад, пропущений формат дейтингу.

Ще одну класифікацію запропонував Р. Набі, розподіливши РШ за тематичним спрямуванням:

- **романтичні;**
- **кримінальні;**
- **інформаційні;**
- **реаліті драма;**
- **змагання/ігрові;**
- **талант-шоу** [1, с. 421–447].

Проте класифікація Р. Набі теж не враховує низки різновидів реаліті-шоу, а саме: **шоу-експеримент, соціальні шоу, шоу-мейковер** тощо. Крім того, романтичне реаліті-шоу може бути у форматі реаліті-драми, так само, як і інформаційне чи кримінальне. Отже, класифікація є недостатньо валідною.

С. Фрізбі поділяє реаліті-шоу лише на три категорії:

- **ігрові шоу;**
- **дейтинг шоу;**
- **талант шоу** [2].

На нашу думку, наведена класифікація є занадто стислою, тому не враховує багатьох жанрів РШ. Оскільки дослідження проведено у 2000-х рр., це може бути зумовлено популярністю та поширенням реаліті-програм саме зазначених у класифікації форматів. Водночас, зважаючи на сучасну ситуацію на медіаринку, її необхідно допрацювати.

С. Акінфієв пропонує виділяти такі чотири групи реаліті-шоу:

1. Програми, які експлуатують психоемоційні відчуття, тобто людські інстинкти.

Дслідник визначає формулу цих передач так: стосунки – конкурс – вигнання. Таким чином, це передачі, основою яких є вміння учасника вижити в колективі, тобто шоу на виживання.

2. Шоу, метою яких є не виживання, а самореалізація учасників.

Хоча варто зауважити, що соціальна адаптація в групі також є важливою складо-

вою таких проектів: “Зовнішня атрибутика проекту така сама, як і в реаліті першої групи: відмінність у тому, що в програмах другої групи ймовірність перемоги чи програшу героя залежить не тільки і не стільки від його соціального чуття, скільки від його вмінь”.

3. Програми, в яких акцент зроблено на стосунках між героями, вони живуть на одному просторі, відірвані від суспільства. Мета цих шоу – виявити переможця в певній сфері.

4. Реаліті-шоу, у яких камера фіксує буденне життя героя.

У таких РШ герой не повинен здобути перемогу, він має жити в соціумі так, як живе щодня. По суті, це хроніка подій [6, с. 10–12].

У цій класифікації не враховано ряду поширених РШ: дейтингшоу (шоу-побачення), мейковера (шоу-перевтілення) тощо. Хоча ці передачі можна зарахувати до останньої категорії, вони настільки різні, що варто було б запропонувати субкласифікацію.

Майже аналогічну систему поділу реаліті-шоу на жанри пропонує А. Абраменко:

- **шоу-підглядкування;**
- **шоу на виживання;**
- **шоу профі;**
- **квест** (поєднує в собі риси всіх трьох попередніх груп) [5].
- Цікавим є також класифікація О. Невмержицької, яка за жанровими ознаками розподіляє реаліті шоу на такі види:
 - **естрадне шоу;**
 - **кулінарія;**
 - **мода;**
 - **гумор;**
 - **шоу-бізнес;**
 - **знаменитості;**
 - **проблеми особистого життя;**
 - **телевізійні конкурси;**
 - **реальне телебачення** [8].

На нашу думку, класифікація має бути доопрацьована. Жанри почасти дублюються (шоу-бізнес та знаменитості); категорія “проблеми особистого життя” може бути виявлена в кожному реаліті-шоу (тому доцільно уточнити назву категорії); телевізійні конкурси можуть бути як естрадними, так і кулінарними тощо.

Те саме можна сказати й про класифікацію (автор – Д. Дзюба), де РШ поділено на такі види:

- **шоу на виживання;**
- **шоу самовдосконалення (покращення зовнішнього вигляду);**
- **шоу вдосконалення свого середовища (оселя, робота);**
- **талант-шоу;**
- **ігрові шоу** (беруть свій початок від вікторин; можуть бути інтелектуальні, спортивні, командні, особисті тощо);

- **скетч-шоу** (ланцюг комедійних сценок, або “скетчів”, тривалістю від однієї до десяти хвилин кожна);
- **стендап-шоу** (ведучий жартує на сцені, іноді спілкується безпосередньо з глядачами у залі, приміром: “Комеді Клаб” (“Comedy club”));
- **концертні шоу** (сценічні видовища з естрадних номерів, як правило, музично-розважального характеру – святкові збірні і сольні концерти, трансляції музичних фестивалів, церемоній) [7, с. 167–173].

Проте, видається, що деякі із цих категорій не можна зарахувати до реаліті-шоу. Так, поняття скетч-шоу більше стосується категорії “серіали”, стендап-шоу – це окрема категорія розважальних телевізійних програм (тут немає цінності щирої реакції, людської емоції), концертні шоу також є окремим жанром розважальних програм.

Таким чином, кожна з класифікацій має певні закономірності та алгоритми, проте всі

вони – кожна по-своєму – неповно розкриваються увесь спектр ринку реаліті-шоу.

Тому ми пропонуємо нову, значно повнішу класифікацію реаліті-шоу:

1. **За сценарною ознакою:**

- 1.1. **Прописані** (“The Bachelor”, “Survivor”).
- 1.2. **Непрописані** – observational reality, docusoap (“The American Family”, “Keeping Up with Kardashians”). Особливо хочеться відзначити прем’єру в Україні першої програми цього жанру – реаліті-шоу “Патрульні” (2016, ICTV).

2. **За технічними ознаками:**

- 2.1. **Студійні** (“Хто зверху?”).
- 2.2. **Виїзні** (“Половинки”).
- 2.3. **Змішані** – використання як студійних зйомок, так і зйомок поза межами студії (“Страсті за ревізором”).
- 2.4. **Шоу з використанням контенту аудиторії** (“Побачено в YouTube”).

3. **За розвитком історії:**

- 3.1. **Послідовна/лінійна** – розвиток глобальної історії програми від серії до серії (наприклад, “Холостяк”).

Рис. 1. Розвиток сюжету в реаліті шоу послідовного/лінійного типу

- 3.2. **Паралельна/циклічна** – глобальна концепція спільна для всієї програми, повторюється в кожному епізоді; сцена-

рні історії всередині кожного епізоду логічно завершені та не залежать один від одного (наприклад, “Половинки”).

Рис. 2. Розвиток сюжету в реаліті шоу паралельного/циклічного типу

4. **За форматним спрямуванням:**

- 4.1. **Ігрові шоу** (“Суперінтуїція”).
- 4.2. **Шоу-змагання** (“Україна має талант”, “Зважені та щасливі”).
- 4.3. **Дейтинг-шоу** (“Половинки”, “Холостяк”).
- 4.4. **Шоу-мейквер** (“перевтілення”) (“Від пацанки до панянки”, “Extreme Makeover”, “Plain Jane”).
- 4.5. **Шоу-професії** (“Патрульні”).
- 4.6. **Соціального контролю** (“Ревізор”, “Знак якості”).
- 4.7. **Шоу-експеримент** (“Панянка-селянка”, “Міняю жінку”).
- 4.8. **Docusoap** – спостереження за життям людей.
5. **За тематичним спрямуванням:**
- 5.1. **Романтичні** (“Половинки”).
- 5.2. **Кулінарні** (“Майстер Шеф”).
- 5.3. **Історичні** (“Вікторіанська ферма”).
- 5.4. **Танцювальні** (“Танцюють всі”).
- 5.5. **Пісенні** (“Голос країни”).
- 5.6. **Весільні** (“4 весілля”).
- 5.7. **Соціально-психологічні** (“Врятуйте нашу родину”) тощо.

Більшість науковців зараховують ток-шоу (жанр телевізійних чи радіопрограм, коли ведучий обговорює задану проблему з гостями в студії) до розважальних реаліті-програм. Ми ж пропонуємо диференціювати його в окрему категорію, оскільки жанр ток-шоу та формат РШ видозмінились і набули своїх характерних відмінних рис. Проте можуть бути ток-шоу з елементами реаліті-шоу (наприклад, “Один за всіх”).

IV. **Висновки**

Таким чином, проведене дослідження надає змогу зробити висновок, що запропонована в статті нова класифікація реаліті-шоу є повнішою й універсальнішою за існуючі, тому вона може повніше задовольнити потреби медіаіндустрії.

Дослідження може бути продовженням у напрямках визначення та дескрипції: ключових параметрів різних видів РШ; жанрів реаліті шоу; алгоритмів їхньої побудови; функцій реаліті-шоу залежно від їхньої класифікації.

Список використаної літератури

1. Finnerty K. Emotional and cognitive predictors of the enjoyment of reality based and fictional television programming: An elaboration of the uses and gratifications perspective / K. Finnerty, J. Halford, R. Nabi, C. Stitt // *Media Psychology*. – 2006. – № 8. – P. 421–447.
2. Frysby C. Getting Real with Reality TV [Electronic resource] / C. Frysby // *Questia*. – Mode of access: <https://www.questia.com/magazine/1G1-122163031/getting-real-with-reality-tv> (17.04.16). – Назва з екрану.
3. Hill A. Public and popular: British and Swedish audience trends in factual and reality television / A. Hill, A. Nilsson, L. Weibull // *Cultural Trends*. – 2007. – № 16 (1). – P. 17–41.
4. Murray S. Reality TV: Remaking Television Culture / S. Murray, L. Oullette. – New York : New York University Press, 2009. – 400 p.
5. Абраменко А. Жанр реалити и его особенности на российском телевидении [Электронный ресурс] / А. Абраменко. – Режим доступа: http://psujournal.narod.ru/vestnik/vyp_1/abr_real.htm (17.04.16). – Назва з екрану.
6. Акинфиев С. Жанровая структура российского развлекательного телевидения : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.08 / Сергей Николаевич Акинфиев. – Москва, 2008. – 21 с.
7. Дзюба Д. Жанровий аспект сучасного телевізійного контенту. Постановка проблеми / Діана Дзюба // *Українське мистецтвознавство. Матеріали, дослідження, рецензії*. – 2012. – № 12. – С. 167–173.
8. Невмержицька О. Розважальні програми центральних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / О. В. Невмержицька. – Херсон, 2006. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2016.

Ковбасенко А. Ю. Классификация реалити-шоу: современное состояние и перспективы

В статье исследуются виды реалити-шоу в зависимости от их характерных признаков. После появления фундаментальных исследований реалити-шоу прошло около 10–20 лет, за это время формат развился в новые виды, поэтому предложена качественно новая широкая классификация всех современных видов реалити-шоу.

Ключевые слова: реалити-шоу, телевидение, медиа, развлекательная журналистика, телевизионный формат.

Kovbasenko A. Classification Reality Show

The article investigates the types of reality show due to their main characteristic features. Reality show is a TV format that is to monitor, capture the activities, actions and emotions of real people in real daily life or in specially modeled situations. The first prototype of the modern reality show is considered to be "Hidden Camera" (1948), since then the phenomenon evolved into a large system with its features and specifications. The latest appearance of extensive basic researches reality show was nearly about 10-20 years ago, therefore the format has evolved into new species, which means it is necessary to develop a new classification, which would cover all types of reality shows. The paper analyzes main existing classification in compliance with modern realities. It is concluded that some classifications lose newly arisen types of reality shows (observational reality, docusoaps), some classification confuses species, which were mixed in one general type few years ago, but now are clearly crystallized and separated. We offer qualitatively new broad classification of all modern types of reality shows, due to their main features: script (scripted and not scripted – observational reality, docusoap), technical attributes (filming based in studio; filming in the environment; mixed, which use both studio records and the shooting outside the studio; show with audiences' content), deployment of a story (sequential / line – a global story (plot) of a program is developed through episodes; parallel / cyclic – a global concept is common to all episodes of a program, recurring in each episode; but scenarios of stories within each episode are logically completed and independent from each other), format aspect (game show, show competition, dating show, makeover, professions, social control, experiment, docusoap), thematic orientation (romantic, culinary, historical, dancing, singing, wedding, social and psychological and others). Also, the vast majority of scientists ranked talk show (a genre of television or radio when a guest discussing a given issue with guests in the studio) to reality entertainment programs. We differentiate its in its own separate category, as the talk show genre and format of reality TV have changed and acquired its characteristic distinguishing features. However, there may be talk show with elements of reality shows.

Key words: reality show, television, media, entertainment, TV format.